

do nového tisíciletí a snad právě příznačně a symbolicky symbolismem jako směrem přelomu věků.

Ivo Pospíšil

Filologická revue 3 a 4/1999

Čtvrtletník *Filologická revue* vydávaný Filozofickou fakultou Univerzity M. Bela v B. Bystrici ve svém druhém ročníku pokračuje ve snaze zaujmout každého, byť leckdy dosti různorodě orientovaného čtenáře alespoň jedním či dvěma příspěvky. Není proto dost dobře možné zabývat se kriticky jednotlivými statěmi, proto snad jen informativně připomeneme, co lze najít v číslech druhého pololetí ročníku 1999.

Číslo 3/1999 přináší stati o básníku Mikulášovi Kováčovi (J. Lomenčík), o místu ukrajinské poezie v letech 1945-1990 v širším kontextu (M. Roman), zamyšlení o významu pojmu víra (L. J. Vaverka), hledání kořenů některých španělských frazeologismů (L. Trup, E. Trupová), zhodnocení významu Kollárovy čtanky z r. 1825 pro tvorbu učebnic v následujícím období (J. Tatár), pohled na problémy spojené s vydáváním a recepcí starší slovenské literatury (Z. Hurtajová) i charakteristiku tvorby L. M. Silkové (M. Dzurová). Nad interpretací literárního textu se v eseji zamýšlí A. Vachová a nad nosností slova S. Makara.

V čísle 4/1999 nalezneme čtenář informace o typech honorifikace v korejštině (L. Drozdík), připomenutí významu A. S. Puškina u příležitosti 200. výročí jeho narození (A. Červeňák), pokračuje tu zamyšlení se nad tvorbou M. Kováče (J. Tatár), nalezneme počátek delší práce o španělských adjektivech (O. Lisyová) i pokračování příspěvku o španělské frazeologii (L. Trup, E. Trupová); maďarskou poezii na Slovensku po II. světové válce se zabývá F. Alabán, mezijazykovou homonymií R. Horáková a slovanskými spisovnými jazyky na konci 20. století E. Horák.

Obě čísla kromě toho obsahují poměrně rozsáhlý recenzní oddíl. Většina recenzí však má spíše informativní než kriticky hodnotící charakter.

Josef Dohnal

Недзвецкий, В. А., Филиппов, В. В.: Русская «деревенская» проза. Москва, Издательство Московского университета, 1999, 144 с.

V loňském roce byla v nakladatelství Moskevské univerzity vydána učebnice autorů Nedzveckého a Filippova, mapující ruskou prózu 20. století tematicky zaměřenou na vesnici, tedy jev, který se pod označením „vesnická próza“ stal v ruské literatuře pojmem a který představuje zejména v 60. a 70. letech jednu z jejich nejvýraznějších linií.

Kniha je rozdělena do šesti kapitol, v nichž autoři sledují vývoj vybrané problematiky od jejích zdrojů v 19. století až do 90. let 20. století. V. A. Nedzveckij v první

kapitole charakterizuje vývoj vesnické prózy v průběhu posledních dvou století, v dalších třech kapitolách se pak věnuje jednotlivým spisovatelským osobnostem, Platonovovi, Abramovovi a Bělovovi. V. V. Filippov je autorem kapitol o Šukšinovi a Rasputinovi. Výběr jednotlivých autorů tak do jisté míry signalizuje hierarchii hodnot, jimiž je ruská próza o vesnici dnes poměřována.

Úvodní kapitola nastiňuje zdroje a tradice vesnického tématu v ruské literatuře od 19. století, od Karamzina, Puškina, přes Turgeněva až k Tolstému. Cílem autorů je ukázat, že rozkvět ruské vesnické prózy ve 20. století nebyl jevem náhodným, že navazoval na bohaté tradice a měl své kořeny hluboko v 19. století. V dalších kapitolách, věnovaných jednotlivým představitelům tohoto typu prózy, se autoři ke klasické tradici neustále vrací a ukazují, jak na ni jednotliví spisovatelé navazovali. Upozorňují nejen na společná témata, například téma generačního konfliktu, téma „otců a dětí“, které rozvíjí Rasputin v knize *До последнего срока*, ale i na pokračování tradice v oblasti žánru. Staví vedle sebe Bělovův cyklus *Воспитание по доктору Сноку* a Lermontovovo dílo *Герой нашего времени*, Abramovovu tetralogii *Братья и сестры, Две зимы и три лета, Пути-перепутья, Дом* a epopě *Воина и мир* L. N. Tolstého. U Někrasova a Turgeněva nacházejí předobraz Bělovovy hrdinky Kateřiny z novely *Привычное дело*.

Všechny kapitoly věnované jednotlivým autorům mají (nepochybně ze školních pragmatických důvodů) podobnou výstavbu; nejprve je podána základní informace o spisovatelích, východiscích jejich tvorby a tvůrčím vývoji, tvorba je pak představena v kontextu ruské literatury. Dále se autoři zaměřují na díla, která podle jejich názoru mohou studentům nejlépe ukázat specifiku daného spisovatele, a předkládají jejich podrobnější rozbor.

Výběr spisovatelů byl zvolen tak, aby podal ucelenou představu o rozvoji tématu ruské vesnice v literatuře 20. století, aby postihl základní problémy, které tato literatura zobrazuje. Většina autorů v učebnici zastoupených patří k poválečné generaci, výjimkou je Platonov, jemuž byla věnována druhá kapitola knihy. Ten je představitelem generace, která byla přímým svědkem událostí, jež postihly ruskou vesnici na konci 20. a ve 30. letech 20. století. Ostatní spisovatelé jsou pak svědky a dokumentátoři důsledků těchto změn, v jejich díle má významné místo i další tragické období, doba světové války. Tyto spisovatele dělí kniha do dvou okruhů, na autory soustředující se spíše na sociální dramata probíhající na vesnici (jako jejich zástupce je tu zvolen Abramov) a na spisovatele zaujaté především analýzou etických, ekologických a estetických hodnot. Tuto linii reprezentují Bělov, Šukšin a Rasputin.

V kapitole nazvané *Художественная летопись деревни* autoři upozorňují na velký dluh, který má ruská historiografie vůči ruskému venkovu, tedy na fakt, že dosud nebyla napsána pravdivá vědecká historie ruské vesnice v sovětském období. Za to, že umělecká kronika byla psána bez přerušení a mapuje i ta nejtragičtější období v životě ruského venkova, vděčíme např. Zamjatinovi a Platonovovi. Oba spisovatelé již ve 20. letech ukázali odcizení a postupné odumírání lidskosti, ke kterému dochází v totalitním státě. Větší část kapitoly je věnována Platonovovi a zaměřuje se především na analýzu jeho osobitého jazyka, na ironii, grotesku a hyperbolický styl jeho děl. Výklad je samozřejmě přizpůsoben cílové skupině, tedy studentům, literární analýza je proto

vhodně doplněna komentáři osvětlujícími dobové realie. To je důležité právě v případě Platonova, protože doba, o které píše, je nejen časově, ale i psychologicky velice vzdálena mladému čtenáři.

V kapitole o Abramovovi se autoři zaměřují na jeho tetralogii, snaží se vyložit ji čtenářům z hlediska biblické symboliky, poukazují na biblickou etymologii jmen jednotlivých postav a ukazují její souvislost s jejich osudy a činy. Upozorňují také na obraz domu, který má v Abramovově díle důležité místo jakožto symbol dědictví po předcích, nositel spojení s předcházejícími generacemi.

Obraz domu a s ním související téma paměti vystupují do popředí i v kapitole věnované Bělovovi. V jeho díle významné místo zaujímá i téma odcizení, ztráty zázemí a pevných rodinných vztahů a také kontrast mezi životními hodnotami vyznávanými obyvateli města a vesnice, zobrazení člověka ve chvíli, kdy se ocitá v prostředí, které je mu cizí. Tato situace má u Bělova několik variant, může jít o výpravu venkovského člověka do města, o setkání městského obyvatele s venkovským prostředím nebo o návrat člověka žijícího dlouhá léta ve městě do míst jeho dětství.

Protiklad města a venkova, obtížnost vzájemného pochopení a nedostatek vůle tolerovat odlišnost je zdůrazněn i v rozboru děl Šukšimových. V kapitole, zabývající se jeho tvorbou, je samozřejmě velký prostor vyhrazen charakteristice typického šukšinského hrdiny, podivína „čudika“.

Závěrečná kapitola je věnována Valentinu Rasputinovi, v jehož díle oceňují autoři učebnice především psychologickou kresbu venkovských postav, obraz člověka, který se ocitl v mezní situaci. Za hodné pozornosti považují zejména Rasputinovy hrdinky, které označují jako „vinné bez viny“, Marii z novely *Деньги для Марии* a Nastěnu z *Живи и помни*. Právě Nastěna, beroucí na sebe mužovu vinu a vykupující ji cenou nejvyšší, je představena jako obraz ideální ruské ženy a v této souvislosti je postavena vedle Puškinovy Taťány. Škoda, že se autoři u neobvyklého srovnání nezastavili a nevyložili, v čem konkrétně spatřují podobnost obou hrdinek.

Je samozřejmě otázka, nakolik je možné učebnici určenou ruským studentům použít i v našich podmínkách. Domnívám se, že tato kniha by mohla v našem prostředí posloužit zejména ze dvou důvodů. Jednak podává zaslíbenou a přehlednou informaci o významných představitelích ruské literatury 20. století, orientuje se na díla, mapující zásadní vývojové etapy, jimiž ruská vesnice v průběhu tohoto století prošla, díla, zachycující stopy, které zanechaly přelomové historické události v jejím charakteru, v životě jejích obyvatel. Ovšem především je důležité, že se autoři soustředili na zdůraznění motivů, propustujících tvorbu zvolených spisovatelů (motiv paměti, vztahu k předkům a vlastním kořenům, generační konflikt, vztah člověka k přírodě, zobrazení člověka v mezních životních situacích). Díky tomu se učebnice může stát velice dobrým zdrojem námětů pro řadu debat a sporů, vycházejících z odlišné české literární tradice, ale i z jiného pohledu na venkov a z jiných historických zkušeností. Může být odrazovým můstkem pro diskuse a zamyšlení nad tím, co je v naší literární tradici i v našem kulturním prostředí odlišné, nakolik nám mohou být jednotlivé motivy blízké či naopak vzdálené. Tato diskuse ovšem již musí být založena na znalosti primárních textů, učebnice při ní může sloužit jen jako zaslíbený a inspirující průvodce.

Jana Kostincová